

СУРХОН ВОҲАСИДА ОЗИҚ-ОВҚАТ МАҲСУЛОТЛАРИНИ ТАЙЁРЛАШНИНГ БОРИШИ (ЛЕНИН БАЙРОҒИ ГАЗЕТАСИ МИСОЛИДА)

Исаев Ойбек Ахмед ўғли,

*Термиз давлат Педагогика институти Тарих кафедраси мудири,
тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)*

<https://orcid.org/0009-0002-0033-0609>

UDK: 94(575.1)

Аннотация: Мақолада 1960 йилларидаги Сурхон воҳаси саноатини ва давлат режаларини бажарилишида гўшт, сут, дон, тухум, маҳсулотларини вилоят газеталарида эълон қилинган мақолаларнинг ўзига хос ижобий ва салбий ҳолатларнинг гувоҳи бўлишингиз мумкин. КПСС Марказий Комитетининг Март Пленуми қарорининг бажарилиши пленумда кўрсатиб ўтилган маълумотлар қонун даражасида бажарилишини ҳам кўрсатиб ўтилган.

Калит сўзлар: «Ленин байроғи», «Партиянинг XIX съездида», дон, гўшт, сут, тухум ферма, центнер, ташвиқот, колхоз.

Аннотация: В статье можно стать свидетелем конкретной положительной и отрицательной ситуации в промышленности Сурханского оазиса в 1960-е годы и реализации государственных планов по мясу, молоку, зерну, яйцам и продуктам, опубликованным в региональных газетах. Выполнение решения мартовского Пленума ЦК КПСС также свидетельствовало о том, что информация, указанная в пленуме, будет реализована на уровне закона.

Ключевые слова: «Ленинский флаг», «XIX съезд партии», зерно, мясо, молоко, яичная ферма, центнер, пропаганда, колхоз.

Abstract: The article presents the positive and negative aspects of the implementation of the Surkhan oasis industry and state plans in the 1960s, as well as the specific positive and negative aspects of the articles published in regional newspapers. The implementation of the resolution of the March Plenum of the Central Committee of the CPSU, the

implementation of the information specified in the plenum at the level of law, is also shown.

Keywords: "Lenin's flag", "At the 19th Congress of the Party", grain, meat, milk, eggs, farm, centner, propaganda, collective farm.

КИРИШ (ВВЕДЕНИЕ / INTRODUSTION). 1960-1962 йилларида Сурхон воҳаси саноатида ўзига хос ижобий ва салбий ҳолатларнинг гувоҳи бўлишингиз мумкин. Ўзбекистон Компартияси Сурхондарё вилояти ва Термиз шаҳар комитетлари меҳнаткашлари депутатлари Термиз шаҳар кенгашларининг «Ленин байроғи» газетаси материаллари хужжатлари муҳим аҳамиятга эга ҳисобланади.

МУҲОКАМА (ОБСУЖДЕНИЕ / DISCUSSION). Воҳанинг ижтимоий-иқтисодий ва маданий жараёнлари тарихини ўрганишда вилояти давлат матбуот органлари маълумотларидан кенг фойдаланиш зарурияти пайдо бўлади. 1960 йили вилоятда қора молларнинг сони умумий ҳисобда 6 млн 300 минг бош шу жумладан сигирлар сони 1.500.000 бош кўпайди. Бир йил ичида чўчқаларнинг сони 7.900.000, бош ва қўйларнинг сони 4.100.000 кўпайди. Бу рақам шуни кўрсатадики, бир қанча туманларда қорамолларни сўйиш тўхтатиб турганлиги давлатга гўшт сотиш ҳисобидан кўпайтирилди. Натижада қорамоллар сони кўпайди-ю бозор расталарида гўшт етишмаслик ҳолати яққол сезилиб қолди.

Мамлакатимизда дон, гўшт, сут ва бошқа маҳсулотларни етиштириш ва тайёрлаш кейинги 7-8 йил ичида

кўпайганлигини кўрсатувчи рақамлар айтиш мумкин. Партиянинг XIX съездида Маленков дон муаммоси ҳал этилди деган эди. Съездан кейин эса Марказий Комитетга хатлар кела бошлади одамлар: дон муаммоси ҳал этилган экан у ҳолда нима учун Омукта нон сотилади? Деб савол кетидан саволлар ёғилди. Ўша вақтда Иосеф Сталин Марказий Комитет Президиумининг мажлисини чақириб кўп ходимларни сал бўлмаса зараркунандачиликда айблаб кўрқитган ва нима учун нон етишмайди деган саволга жавоб беришни талаб қилган эди. У сотиладиган бошқа нарса йўқлигини билмас сотилаётган нон эса аралаш-

№	Етиштирилган маҳсулотлар	1953 йил	1961 йил
1	Гўшт ва гўшт маҳсулотлари	1.757.000	4.033.000
2	Сут ва сут маҳсулотлари	1.980.000	9.393.000
3	Мол ёғи	330.000	632.000
4	Қанд шакар	2.410.000	4.550.000

КПСС Марказий Комитетининг Март Пленуми қарорини бажаришда 1962 йил 20 май ҳолати бўйича «Ленин» номли колхоз чорвадорлари арзон гўшт деб номланган «чўчқачилик» соҳасини ривожлантиришга алоҳида эътибор бериб бошлади. Ўша давр сиёсатида беш йиллик ва етти йиллик давлат режалари тасдиқланган мана шу режага мувофиқ гўшт маҳсулотлари сифатида «чўчқа» гўштини кенг тарғиб қилиш давлат сиёсати даражасига айлантирилган. Шундан келиб чиқиб, мазкур колхозда «чўчқачилик» фермаси фаолият олиб борди. Фермада 25 та она «чўчқа»дан 800 бош чўчқа боласини олишга режалаштириб унинг уддасидан чиқишди, ҳозирда 200 та чўчқа боласи олиниб, парвариш қилиб ўстирилмоқда дейди мақола газета муаллиф. Давлатга «чўчқа» сотиш йил сайин кўпайиши натижасида 1962 йилда колхоз «чўчқа»ларининг 450 центнери семиз ва арзон гўшт етиштириш учун 172 бош «чўчқа»ларни бўрдоқига боқиш йўлга қўйилган. Лекин шуни ҳам таъкидлаш жоизки, кўп ҳолларда «чўчқа» боқиш уларга қарашда маҳаллий аҳоли камчиликлари ташкил қилган. Чунки,

куралаш нон эканлигидан беҳабар эди. Умуман СССРда 1953 йилдан кейин аҳоли 29 млн киши миқдорида кўпайди шу жумладан, шаҳар аҳолиси 28 млн кишига ортди. Бу ўсиш Швеция, Норвегия, Голландия ва Дания мамлакатларининг ҳаммасидаги аҳолисидан кўпдир. Фақат кейинги 3 йилнинг ўзида Совет иттифоқининг аҳолиси 11 млн кишига кўпайди. Одамлар озиқ-овқат маҳсулотлари сотиб олишмоқда. Давлат савдоси орқали озиқ-овқат маҳсулотларининг 1953 йилда қанча сотилганлиги аниқ маълумотлар аҳолига сотилган озиқ-овқат маҳсулотларини кўришингиз мумкин[2].

маҳаллий аҳоли «чўчқа» гўштини истеъмол қилишмаган уни ҳаром деб билганлар. Мана шунинг учун «чўчқа»ларнинг парваришида европа миллатига мансуб кишиларга маҳаллий миллат вакили ҳамроҳлик қилишган. Биз кўрсатиб ўтаётган «чўчқа»чилик фермасида ҳам худди шундай ходимларидан Ҳазраткул Абдиев билан бирга Михаил Павлович Чертаковлар «чўчқа»лар парваришини олиб боришган[3].

Чорвачиликдаги энг муҳим нарса нима? Энг муҳим нарса бу ем-хашак деган эди Н.С.Хрушчев КПСС Марказий Комитети март Пленумида қилган маърузасида ем-хашак бўлса, чорва маҳсулотларидан гўшт ва сут ҳам мўл бўлади. Чорвачиликни тез юксалтиришда маккажўхори, қандлавлаги, дуккакли экинлар экишга киришишни таъкидлаган[4]. Сурхондарё вилояти чорвадорлари мазкур маърузадан сўнг етти йиллик режанинг 4-йилида чорвалар сонини кўпайтириш ҳисобида давлатга 34 минг тонна гўшт 64 минг тонна сут 21 млн дона тухум ва бошқа чорвачилик маҳсулотларини сотишга эришдилар.

Мана шулардан келиб чиқиб қуйидаги

жадвалга эътиборингизни қаратамиз 1962 тухумнинг тақдим этилиши[4].
туман хўжаликларида гўшт, сут ва

№	Туманлар ва колхозлар	Гўшт тонна хисобида	Сут тонна хисобида	Тухум дона хисобида
1	Ангор	78	69	126
	Карл Маркс			
2	Куйбишев	77	54	115
3	Ленин	37	117	81
4	Қизил юлдуз	31	75	73
5	Бешкент	65	37	30
	«III интерноционал»			
6	Ленин	68	53	58
7	Коммунизм	63	81	106
8	Москва	48	34	111
5	Хрушчев	22	8	120
6	Ўзгор	62	38	91
	Карл Маркс			
7	Ленин	43	33	81
8	Денов	110	52	128
	Генерал Рахимов			
9	8 март	30	57	43
10	Хрушчев	43	66	90
11	Ленинизм	69	96	90
12	Жданов	62	102	86
13	Калинин	52	54	42
14	Энгельс	17	2	34
15	Социализм	41	42	21
16	Карл Маркс	6	21	17
17	Қизил октябр	-	17	6
18	Москва	63	35	13
19	Ленин	6	100	68
20	Коммунизм	68	98	112
21	Ленин байроғи	73	62	70
22	Дехқонобод	70	43	22
	Крупская			
23	1 май	14	33	58
24	Ленинизм	42	56	61
25	Жарқўрғон	59	34	107
	Жданов			
26	Қизил октябр	59	47	81
27	Коммунизм	71	89	112
28	Ленин	72	37	55
29	Меҳнат роҳат	61	73	202

30	Социализм	86	106	110
31	Партия XXII съезди	73	72	111
32	Қамаши	20	36	70
	Партия XXII съезди			
33	Коммунизм йўли	39	47	146
34	Ленин	37	51	102
35	Карл Маркс	21	69	28
36	Энгельс	43	66	28
37	Фрунзе	45	23	52
38	Қарши	62	47	102
	Карл Маркс			
39	Энгельс	86	75	109
40	Ленинизм	55	57	114
41	Коммунизм	33	68	38
42	Китоб	64	26	111
	Ленин			
43	Қизил шарқ	46	15	55
44	Куйбишев	27	27	44
45	Коммунизм	38	22	32
46	Энгельс	56	79	41
47	Партия XIX съезди	44	28	32
48	Свердлов	64	24	88
49	Қизил юлдуз	90	22	138

Етти йиллик режанинг контрол рақамларида кўрсатган топшириқлар қандай бажарилаётганлиги тўғрисида асосий рақамлар.

№	Етти йиллик ҳақида	Режага мувофиқ	Яширилган
1.	Дон млрд пуд ҳисобида	9,4	8,4
2	Гўшт сўйилган вазнда млн тонна ҳисобида	11,8	8,8
3	Сут млн тонна ҳисобида	78,4	62,5

Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, 1961 йил етти йиллик мажбурий режанинг белгиланган топшириққа нисбатан дон 1 млрд пуд кам етиштирилди. Дон етиштиришни 1980 йилда 18-19 млрд. пудга ва дон тайёрлашни 7 млрд пудга етказиш вазифаси қўйилган. Шу етти йилликнинг охирига бориб колхозлар ва совхозлар тахминан 12 млрд. пуд дон

етиштириб беришлари давлатга эса 4 млрд. 500 млн пуд дон сотишлари лозим.

Россия Федерацияси Украина, Қозоғистон мамлакатларида товар ғалла етиштириб борадиган асосий районлардир. Шу Республикалар ҳар қайсиси дон етиштиришни кўпайтириш режасини амалга оширишга ҳисса қўшмоғи лозим.

№		Етиштирилиши керак	Тайёрлаш керак
1	Россия федерацияси	12	4-5
2	Украина	8,8	1,5

3	Қозоғистон	3,5	2
---	------------	-----	---

ХУЛОСА (ЗАКЛЮЧЕНИЕ / CONCLUSION). Хулоса ўрнида шуни таъкидлаш жоизки, 1960 йилларда давлатга гўшт маҳсулотларини тайёрлашда маҳаллий миллат вакилларига ёт бўлган гўшт маҳсулотларидан «чўчка» гўштини арзон ва тез тайёр бўлиш маҳсулоти деб билди ва уни тайёрланишини давлат сиёсати даражасига олиб чиқди. «Чўчкачиликни» ривожлантиришда давлат раҳбарларининг ўзлари ҳайрихоҳ бўлиб турилди. Эътиборлиси шундаки тадқиқ қилинаётган йилларда гўшт маҳсулотларини тайёрланишида қишлоқ хўжалигида омухта ем-ҳашакларни тайёрлашларни ҳам давлат режаларига киритган ва уни амалга оширишга ҳаракатларни доимий тарзда олиб боришган.

АДАБИЁТ ВА МАНБАЛАР РЎЙХАТИ (ИСПОЛЬЗОВАННАЯ ЛИТРАТУРА/REFERENCES):

1. Исаев Ойбек Ахмед ўғли. Сурхон воҳасидаги ижтимоий-иқтисодий ва маданий жараёнлар (1925-1941 йй). Тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) илмий даражасини олиш учун тайёрланган диссертация. Термиз – 2020. 195 б.
2. Ленин байроғи. – 1962. – 6 март.
3. Ленин байроғи. – 1962. – 20 май.
4. Ленин байроғи. – 1962. – 13 апрел.